

DOKUMENT O NABAVNI POLITIKI MARIBORSKE KNJIŽNICE

Poslanstvo

Poslanstvo Mariborske knjižnice je, da vsem prebivalcem na območju delovanja omogoči širok in neomejen dostop do zbirke knjižničnega gradiva in informacij ter informacijskih in kulturnih storitev, kot to določajo zakoni in drugi predpisi in kot izhaja iz tradicije knjižnice in njenega okolja. Strokovni delavci Mariborske knjižnice gradivo v zbirki upravljamo in dopolnjujemo v skladu s strokovnimi priporočili in standardi in v obsegu zagotovljenih finančnih sredstev. V lokalnih skupnostih na območju delovanja knjižnice izvajamo dejavnost kulturnega, izobraževalnega in informacijskega značaja. Prispevamo k pozitivnim etičnim, socialnim, gospodarskim in političnim procesom v družbi. S posodabljanjem in konsistentno izgradnjo knjižnične zbirke, ki je raznolika glede vsebin in oblik, zagotavljamo aktualno in uravnoteženo ponudbo, ki je skladna s potrebami uporabnikov, naravnana k razvoju bralne kulture, informacijske pismenosti in vzpodbujanju vseživljenjskega izobraževanja.

Namen dokumenta o nabavni politiki

Dokument je namenjen zaposlenim, uporabnikom knjižnice in širši javnosti. Zaposlene usmerja pri načrtovanju in izvajanju nabavne politike, javnost pa seznaja, kako knjižnica pridobiva gradivo in upravlja s knjižnično zbirko. V dokumentu so predstavljene strokovne usmeritve pri izgradnji zbirke, da je in ostaja aktualna in v podporo informiranju, izobraževanju, kulturi in ustvarjalnosti, raziskovanju, znanosti in razvedrilu.

Viri financiranja

Nakup knjižničnega gradiva za Mariborsko knjižnico financirajo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije in občine: Mestna občina Maribor, Duplek, Hoče-Slivnica, Kungota, Lovrenc na Pohorju, Miklavž na Dravskem polju, Pesnica, Rače-Fram, Ruše, Selnica ob Dravi, Starše in Šentilj. Mariborska knjižnica je osrednja območna knjižnica za področje Lenarta in Slovenske Bistrice. Ministrstvo za kulturo v skladu s Pravilnikom o osrednjih območnih knjižnicah (Uradni list RS, 88/3) ločeno financira izvajanje posebnih nalog območnosti, med katere spada tudi povečan obseg nabave knjižničnega gradiva. Del nakupa knjižničnega gradiva je financiran iz lastnih sredstev knjižnice.

Razdelilnik sredstev za nakup knjižničnega gradiva

Izhodišče za določanje obsega sredstev, ki jih za nakup gradiva namenimo posameznim enotam v knjižnični mreži, je pri državnih sredstvih število prebivalcev območja, pri občinskih sredstvih pa višina namenskih sredstev za nakup gradiva. Nabave gradiva glede števila kupljenih izvodov ne moremo izvajati v skladu z dokumentom Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (obdobje 2018-2028), ker prejeta namenska sredstva ne zadoščajo za realizacijo nakupa v priporočenem obsegu.

Dobavitelji

Zaradi zagotavljanja najboljših nakupnih pogojev sodelujemo s široko mrežo direktnih dobaviteljev, s katerimi sklepamo dogovore o poslovnem sodelovanju. Izbiramo jih glede na zanesljivost, konkurenčnost cene, hitrost dobave in odzivnost, količino naslovov in ažurnost reševanja reklamacij. V obdobju koledarskega leta sodelujemo v povprečju s 300 aktivnimi dobavitelji.

Uporabniki Mariborske knjižnice

Mariborska knjižnica oblikuje nabavno politiko v skladu s prepoznanimi potrebami prebivalcev okolja, v katerem delujejo knjižnične enote in biblobus. Izhodišče za oblikovanje nabavne strategije je število prebivalcev v regiji. Pri načrtovanju upoštevamo starostno strukturo, prebivalstvo po

maternem jeziku, podatke o delovno aktivnem prebivalstvu, stopnjo registrirane brezposelnosti in število otrok s posebnimi potrebami do 14. leta starosti.

Vključevanje javnosti v izbor gradiva in obravnava predlogov za nabavo

Mariborska knjižnica javnosti in uporabnikom omogoča aktivno vključevanje v proces izgradnje knjižnične zbirke prek različnih oblik komuniciranja, kjer evidentiramo predloge za nabavo. Gradivo, ki ustreza strokovnim kriterijem in nabavni politiki knjižnice, pridobimo in pobudnike o tem obveščamo.

Dostop do knjižničnega gradiva

Z regulacijo odpiralnih časov zagotavljamo širok dostop do knjižnične zbirke. Izvajamo medoddelčno izposojlo gradiva iz vseh enot v mreži Mariborske knjižnice. Pripravljamo kolekcije za premične zbirke. Izvajamo medknjižnično izposojlo in omogočamo dostop do knjižničnega gradiva drugih slovenskih knjižnic. V prostorih knjižnice zagotavljamo dostop do elektronskih virov. Za člane knjižnice omogočamo oddaljeni dostop do večine elektronskih virov. Člani knjižnice si na svoje naprave lahko izposojajo e-knjige in zvočne knjige. Omogočamo dostop do lokalnega in vzajemnega knjižničnega kataloga. Za uporabnike izvajamo e-poslovanje prek storitev v sistemu Cobiss. Omogočamo dostop do interneta v prostorih knjižnice.

Knjižnična zbirka

Zgodovina knjižnične zbirke

Začetek izgradnje knjižnične zbirke Mariborske knjižnice sega v leto 1949, ko sta se v novo knjižnico združili dve manjši knjižnici Kolodvorske in Koroške četrti. Nastala je Knjižnica KUD Jože Hermanko, ki je ob ustanovitvi štela približno 4000 knjig. S kasnejšo združitvijo Mestne in Delavske knjižnice 1. januarja 1971 je nastala današnja Mariborska knjižnica, ki je že v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja začela s sistematičnim načrtovanjem nabave in oblikovanjem nabavne politike za izgradnjo kakovostne knjižnične zbirke.

Obseg knjižnične zbirke in vrste gradiva

Knjižnična zbirka Mariborske knjižnice vsebuje različne vrste knjižničnega gradiva: knjige, serijske publikacije in neknjižno gradivo. Izhodišče za določanje primerne obsega knjižnične zbirke so Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2018-2028). Od leta 2006 Mariborska knjižnica prejema obvezni izvod publikacij. Zbirko načrtno dopolnjujemo s subvencioniranimi publikacijami, ki so izšle v javnem interesu. Aktualno stanje temeljne zaloge in letnega prirasta je objavljeno v letnem poročilu.

Sestava knjižnične zbirke

Zbirka je uravnotežena glede na strokovna priporočila in standarde za splošne knjižnice. Razmerje med leposlovnim in strokovnim gradivom je do 50% naslovov leposlovnega gradiva v krajevnih knjižnicah, v večjih enotah se delež nagiba v korist strokovnega gradiva. 25-30% gradiva je za predšolske in šolske otroke ter mladostnike.

Razmerja v zbirki glede vrste in oblike gradiv

Nabavljamo 80% knjig (tiskanih in e-knjig), 10% tiskanih serijskih publikacij in elektronskih virov na spletu ter 10% neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih. Znotraj slednjega 35% gradiva za koleksijsko zbirko avdiovizualnega gradiva, 35% za filmsko zbirko, 15% za glasbeno zbirko in 15% za zbirko igrač.

Vsebina knjižnične zbirke

V ponudbo zbirke skušamo vključiti vsa področja človekovega ustvarjanja in znanja. Upoštevamo načelo demokratične dostopnosti do informacij in pestrosti vsebin, tudi za uporabnike s posebnimi potrebami. Ne izvajamo nobene oblike cenzure. Kriterij za uvrstitev gradiva v zbirko je kakovost, namembnost, aktualnost in relevantnost.

Prirast knjižničnega gradiva

Glede na obseg in stanje knjižnične zbirke, ki je izhodišče za načrtovanje letnega prirasta, načrtujemo v razmerju 250 izvodov knjig in 40 izvodov neknjižnega gradiva na 1000 prebivalcev.

Izbor knjižničnega gradiva

Vsebinski pregled oglednih izvodov gradiva opravljajo bibliotekarji-lektorji, ki so odgovorni za posamezna strokovna področja. Pri izboru naslovov in določanju števila izvodov upoštevamo razpoložljiva namenska sredstva in povpraševanje uporabnikov. V procesu izbora sodelujejo tudi vodje knjižničnih enot in oddelkov. Spremljamo domače in tuje založniške programe, knjižne in knjigotrške kataloge, reklamna gradiva, spletne strani založb in knjigotržcev, ocene in recenzije v dnevnem tisku, vsebine učnih programov, bibliografije in predstavitve v periodičnem tisku, revijo Bukla. Kriteriji izbora knjižničnega gradiva so prepoznavnost avtorja, urednika, založnika, producenta, zahtevnost informacij, ki jih publikacija prinaša, zastopanost posameznega področja v zbirki, novosti, ki jih delo prinaša, ciljna javnost, ki jo publikacija nagovarja, logičnost predstavitve posamezne teme, estetska vrednost, fizične karakteristike (format, vezava), dodatki (bibliografije, kazala, opombe), korelacija z obstoječo knjižnično zbirko in cena.

Izbor glede na vrsto knjižničnega gradiva

Za knjižnično zbirko nabavljamo tiskano gradivo (knjige, brošure, serijske publikacije, kartografsko gradivo, slikovno gradivo, glasbeni tisk, drobni tisk), netiskano gradivo (CD standardni zapis, DVD...), elektronsko gradivo (e-knjige, baze podatkov), tridimenzionalne izdelke in predmete (igračke) in večvrstno gradivo.

Izbor glede na obliko knjižničnega gradiva

Oblike knjižničnega gradiva, ki ga nabavljamo, so: knjige (trda vezava, mehka vezava, brošure, učbeniki), časniki in časopisi, elektronske publikacije na fizičnih nosilcih (CD-ROM-i, DVD-ji, CD-plošče) elektronski viri (baze podatkov, zvočne in druge e-knjige), gradivo v povečanem tisku, gradivo v brajici, kartografsko gradivo, redke knjige, dragocene izdaje in glasbeni tiski.

Izbor knjig

Strokovne in leposlovne knjige izbiramo po kriteriju kvalitete in povpraševanja uporabnikov glede na namembnost (mladi / odrasli bralci), vsebino, renome avtorjev in založb, tematsko področje, dodatke (bibliografija, opombe, diagrami, slike), tipografijo, oblikovanje in vezavo.

Izbor serijskih publikacij

Serijske publikacije obravnavamo po skupinah znotraj posameznih predmetnih področij. Letno revidiramo uporabo naročenih naslovov in izvajamo odpovedi in naročila. Spremljamo naslove, ki so novi na trgu ali jih za nakup predlagajo uporabniki, prav tako naslove, ki so temeljni za posamezna predmetna področja. Pri naročanju elektronskih publikacij preverjamo uporabnost, dostopnost in ceno.

Izbor neknjižnega gradiva:

Neknjižno gradivo presojamo glede na uporabnost v izobraževalne ali razvedrilne namene, ciljne skupine uporabnikov in primernost za izposajo (na dom / prezenčno). Za nabavo se odločamo glede na vsebinske in tehnične kriterije.

Elektronske vire nabavljamo v različnih oblikah - na fizičnih nosilcih in dostopne na daljavo. Preverjamo zanesljivost dobaviteljev, dostop do vira na daljši rok in arhiviranje retrospektive, aktualnost, ceno, enostavnost uporabe, možnost oddaljenega dostopa in omejitve pri uporabi, možnost konzorcijske nabave (e-viri za osrednje območne knjižnice). Pri vsebini elektronskega vira preverjamo nivo zahtevnosti, strukturo podatkov, posebnosti in uporabne dodatke, aktualnost in zanesljivost. Kriteriji so še enostavna uporaba, preglednost vsebine in struktura podatkov, hitrost in odzivnost, navodila za pomoč uporabnikom, možnosti iskanja in iskalniki, možnosti uporabe krajšav in logičnih operaterjev pri iskanju, delo s podatki – shranjevanje, tiskanje, oblikovanje in pošiljanje po e-pošti. Preverjamo možnost oddaljenega dostopa in način identifikacije uporabnika (IP, geslo).

Zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva

Povečani in zahtevnejši izbor knjižničnega gradiva zagotavljamo z nabavo strokovnih knjig, neknjižnega gradiva, elektronskih virov in podatkovnih baz v tujih jezikih za vsa strokovna področja. Za gradivo v tujih jezikih se odločamo predvsem na deficitarnih področjih, kot so glasba, umetnost in naravoslovne vede.

Posebne zbirke v Mariborski knjižnici

Igroteka – zbirka igrač

Namenjena je otrokom do 5. leta. Vsebuje zbirko različnih vrst kakovostnih igrač in družabnih iger, ki razvijajo otrokove spretnosti, didaktične in čustvene sposobnosti in spodbujajo njegovo ustvarjalno domišljijo, koncentracijo, logiko, mišljenje, vztrajnost in natančnost. Nabavljamo posnemovalne, senzorne, razgibalne, tehnične, ljubkovalne, družabne, konstrukcijske in izobraževalne igrače ter igrače, ki so v pomoč pri zgodnjem učenju tujih jezikov v povezavi z drugim knjižničnim gradivom. Zbirka je namenjena tudi vzgojiteljem in učiteljem, ki v svoje strokovno pedagoško delo vključujejo delo z igračami. Vsebuje izbor igrač za otroke in odrasle s posebnimi potrebami, pomemben del so igrače za slepe in slabovidne. Del zbirke je postavljen v igralnih kotičkih v vseh knjižničnih enotah.

Študijska zbirka mladinske književnosti in arhivski zbirki slikanic

Za zbirko pridobivamo temeljno gradivo s področja mladinske književnosti in knjižničarstva, knjižne ilustracije, psihologije otrok in mladostnikov, metodike bibliopedagoškega dela. Vsebuje večino izdaj slovenskega mladinskega leposlovja. Namenjena je strokovnjakom s področja mladinske književnosti, knjižničarjem, učiteljem, vzgojiteljem, študentom in vsem, ki svoje delo usmerjajo k otroku in mladostniku in ga povezujejo s knjigo in umetnostjo. Gradivo v zbirki je temeljno za študij pri pripravi različnih oblik dejavnosti za mlade bralce. Fond Študijske zbirke dopolnjujeta še arhivski zbirki slikanic, kamor nabavljamo kakovostne tuje in domače slikanice najvidnejših mladinskih pisateljev, pesnikov in ilustratorjev.

Filmoteka - filmska zbirka

Je posebna knjižnična zbirka, ki vsebuje knjižno in neknjižno gradivo na temo filma, filmske umetnosti in kulture.

AV zbirka - zbirka neknjižnega gradiva

Zbirka filmov in zvočnih posnetkov deluje kot koleksijska premična zbirka po knjižničnih enotah zaradi zagotavljanja širše dostopnosti in gospodarne rabe finančnih sredstev.

CD-teka - glasbena zbirka

Obsega bogato in raznovrstno ponudbo glasbenih zgoščenk iz različnih obdobj in glasbenih zvrsti. Za zbirko nabavljamo tudi knjige in serijske publikacije na temo glasbe, filme o glasbenih ustvarjalcih in posnetke koncertov.

Domoznanska zbirka

Vsebuje primarno in sekundarno domoznansko gradivo, ki ga knjižnica zbira, hrani in izposoja.

Omejitve v knjižnični zbirki

Nekaterih vrst in oblik gradiva po presoji lektorjev v zbirko ne uvrščamo. Jezikovne omejitve vplivajo na nabavo le izjemoma.

Vrednotenje knjižnične zbirke

Zbirko vrednotimo glede na kvaliteto in kvantiteto njenega obsega, sestavo in vsebino ter glede na zadovoljstvo uporabnikov.

Darovi

Kriteriji za selekcijo in izbor naslovov, ki jih uvrstimo v zbirko, so aktualnost in vsebinska primernost, strošek procesiranja (obdelava, oprema, distribucija) in stanje darovanih izvodov. Darovalci gradivo s podpisom izjave predajo knjižnici v trajno last in ji prepustijo strokovne odločitve v zvezi z obravnavo gradiva.

Odpis knjižničnega gradiva

Izločamo in odpisujemo neuporabljeno, zastarelo, dotrajano in izgubljeno gradivo. Z rednim odpisom vzdržujemo primeren obseg knjižnične zbirke in skrbimo za njeno aktualnost. Odpis poteka v skladu s predpisanimi postopki in zakonodajo. Vodje enot izločijo gradivo, ki ga predlagajo za odpis. Izbor

poteka v skladu s strokovnimi merili. Zadnje izvode v zbirki pred odpisom pregleda odpisna komisija. Seznane odpisanega gradiva pošljemo v pregled in izbor Narodni in univerzitetni knjižnici. V dogovorjenem časovnem okviru odpisujemo tudi gradivo, ki je izgubljeno, uničeno ali neizterljivo.

Zaščita knjižničnega gradiva

Gradivo je opremljeno z zaščito proti kraji in ovito v zaščitno folijo. Poškodovane izvode redno izločamo. Popravilo gradiva trajnejše vrednosti opravijo v knjigoveznici. Kriteriji za vezavo poškodovanega gradiva so vsebinska in informacijska aktualnost naslova, povpraševanje, cena novega izvoda, edini izvod v knjižnični zbirki, domoznanska vsebina. Knjigoveško ne popravljamo kartonk, gradiva, ki je v zadostnem številu izvodov še na razpolago, vsebinsko zastarelega gradiva, gradiva, ki je izšlo v ponatisih in ga je še možno kupiti, gradiva, ki za knjižnično zbirko ni temeljno in knjig, ki so dotrajane, umazane in popisane.

Pregled in dopolnjevanje dokumenta o nabavni politiki

Dokument o nabavni politiki Mariborske knjižnice dopolnjujemo in usklajujemo s kratkoročnim letnim načrtom nabave knjižničnega gradiva.

Metodologija izračuna deležev za nakup gradiva po posameznih knjižničnih enotah v mreži Mariborske knjižnice

Delež finančnih sredstev znotraj knjižnične mreže je za posamezno knjižnično enoto določen glede število prebivalcev na območju in višino namenskih sredstev občin, ki financirajo gradivo v občinskih knjižnicah.

Demografski podatki, ki jih pri načrtovanju nabave letno ali občasno preverjamo:

- število prebivalcev na območju delovanja knjižnice,
- prebivalstvo glede na starostno strukturo,
- prebivalstvo po maternem jeziku,
- delovno aktivno prebivalstvo, brezposelne osebe in stopnja registrirane brezposelnosti po občinah,
- število otrok s posebnimi potrebami do 14. leta starosti

Dodatek – pojasnilo:

Tipologija knjižničnega gradiva

Po mednarodnem standardu za knjižnično statistiko ISO 2789 (1991) je za potrebe zbiranja slovenske knjižnične statistike NUK pripravil podrobnejšo tipologijo knjižničnega gradiva. Knjižno gradivo so monografske in serijske publikacije (knjige, brošure, časniki, časopisi, almanahi, koledarji, zborniki, disertacije, patenti, standardi). Med neknjižno gradivo uvrščamo: kartografsko gradivo, slikovno gradivo (grafike, slike, fotografije, plakati), rokopisno gradivo, glasbene tiske, mikrooblike (mikrofiše, mikrofilme itd.), projicirno gradivo (diafilme, diapozitive, prosojnice itd.), avdio gradivo (gramofonske in CD-plošče, zvočne kasete, magnetofonske trakove), videoposnetke in film (filmske trakove, videokasete itd.), elektronske vire (CD-ROM-e, diskete, druge magnetne zapise), drobn tisk in drugo neknjižno gradivo (multimedijski kompleti, igrače, tridimenzionalno gradivo itd.).